

Yalana cevaz yok

Sami Bey: “Yalan söylemenin hükmü nedir? Yalan söylemeyi meşrû kılan nedenler var mıdır? Varsa ölçümüz ne olmalıdır? Yalan söylemeyi kendine alışkanlık yapmış birisinin durumu nedir? Münafıklık ile yalan arasında bağlantı var mıdır?”

Yalan söylemek kebâirdendir, yani büyük günahlardandır. Doğru söylemek ise, Allah'ın, insanoğluna Allah'a imandan hemen sonraki emridir. Söz Kur'ân'ın:

“İnsanları tevhide dâvet et ve sana emredildiği gibi dosdoğru ol.” 1

Peygamber Efendimiz (asm) doğruluk ve yalancılık arasındaki büyük farkı bildirdiği bir hadisinde, yalan söylemeyi alışkanlık edinenleri uyarıyor:

* “Doğruluk insanı Allah'ı razı edecek iyiliğe götürür, iyilik de cennete götürür. Kişi, doğru söyler ve doğru söyleye söyleye sonunda Allah katında sıddık (doğru sözlü) diye kaydedilir. Yalan da kişiyi haddi aşmaya götürür. Haddi aşmak da ateşe götürür. Kişi yalan söyler ve yalan söyleye söyleye sonunda Allah katında yalancı diye kaydedilir.”2

* “Münâfığın alâmeti üçtür. Konuştuğunda yalan söyler. Vaad ettiğinde sözünde durmaz. Kendisine bir şey emânet edildiğinde hıyânet eder.”3

* “Kim ki yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa, Cenâb-ı Hak o kimsenin (oruç için) yemesini ve içmesini bırakmasına hiç kıymet vermez.”4

Yalana cevaz yok. Sözü eğip bükmeye de cevaz yok. Yalnız tevriye mümkündür. Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmuştur: “Halk arasını düzelten ve bunun için hayır kastıyla söz ulaştıran veya hayır için söyleyen, yalancı değildir.”5 Bu hadisin devamı mâhiyetinde Müslim, Ümmü Gülsüm'den (ra) şu ziyadeyi rivayet eder: “İnsanların ileri geri konuşmalarından yalnız şu üç şeyin dışında yalana ruhsat verildiğini işitmedim. Bunlar: 1- Harp esnasında düşmana karşı, 2- Halk arasını ıslâh için, 3- Karı-koca arasında aile dirlik ve düzenliği için.”6

Tevriye, edebiyatta, birkaç mânâsı olan bir kelimenin en uzak mânâsını kast etmek demektir. Bu san'atı kullanmak sûretiyle meselâ insanlar arasını ıslâh etmek veya harp esnasında düşmanı oyalamak, ya da her hangi bir hayır gözetmek mümkünken, düpedüz yalan söylemek câiz değildir.

Meselâ iki kişinin arasını düzeltmek veya barıştırmak için; birine gidip, "O sana duâ ediyor" dense ve bununla ötekinin, "Ya Rab, Müslümanları affet!" dediği kast olursa; tevriye san'atı açısından yalan söylenmiş olmaz. Böylece adamın adâvet ve husûmet ateşini söndürmek ve kin ve garazını hafifletmek mümkün olur. Veya harp esnasında düşman askerinin moralini bozmak ve gücünü zayıflatmak için, "Kralınız öldü!" denir ve bununla düşman askerinin eski krallarının öldüğü kast edilebilir. Yahut düşmana esir düşen birisinin, "Cephaneniz nerede?" sorusuna, "Bilmiyorum!" diye cevap vermesi de tevriye açısından doğrudur.

Bu husûsu, Bediüzzaman'ın Sekizinci Söz'de anlattığı, bahçenin murdar şeylerine değil, gülüne ve meyvesine dikkat ederek saadetini bozmayan iyi kardeşin örnek tutumu ile ilişkilendirmek de mümkün. Halk arasında her zaman hoşumuza giden veya gitmeyen birçok olaylarla karşılaşırız. "Çirkin olanı ve dert vereni bırak, güzel olana ve huzur verene bak!" kaidesince amel ettiğimizde çirkin şeyleri yokmuş gibi sayarız ve pek fazla müteessir olmayız.⁷ İnsanların arasını ıslâh ederken, karı-koca arasını düzeltirken, harp esnasında veya herhangi bir hayır umulan meselede başvurmamızda sakınca olmayan tevriye san'atını "çirkin şeyleri görmemek, iyi şeylere bakmak; ya da eksileri görmemek, artılarla yetinmek" tarzında değerlendirmek ve uygulamak, bizi düpedüz yalana bulaşmaktan koruyacak ve doğruluktan ayırmayacaktır. Yoksa bu ruhsat, doğrudan yalan söylenebileceği mânâsında değildir.

Bediüzzaman Hazretleri bu zamanda sû-i istimallerin çok olması nedeniyle, maslahat için yalana asla fetva vermemekte; bunu, "Sû-i istimale müsait bir bataklık" olarak nitelemektedir. Saîd Nursî'ye göre; ya doğru söylenmeli, ya da sükût edilmelidir. Her söylenilen doğru olmalı; fakat her doğruyu söylemek doğru değildir! Yalan söze fetva yoktur! 8

Şüphesiz, her yalan söyleyene münafık diyemeyiz; fakat "yalancılık" sıfatının münafıklık sıfatı olduğunu bilmeliyiz.

Dipnotlar:

1- Şûrâ Sûresi, 42/15.

2- Buhari, Edeb 69; Müslim, Birr 102, 103, (2606, 2607); Muvatta, Kelâm 16, (2,

989); Ebu Davud, Edeb 88, (4989); Tirmizi, Birr 46, 1972

3- Buhârî, 1/31.

4- Buhârî, 6/902.

5- Buhârî, 8/1156.

6- Müslim, Birr, 101.

7- Sözlür, s. 41.

8- Hutbe-i Şâmiye, s. 44.